

Г. І. Савицька, Т. В. Бородай,

методисти лабораторії гуманітарних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

АКТУАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Згідно із положеннями Закону України «Про освіту», завданнями розвитку освіти України є забезпечення глобальної конкурентоспроможності української освіти та підготовка випускників закладів загальної середньої освіти до успішної реалізації в будь-якій точці світу. Важливим на сьогоднішній день є зростання кількості українців, які володіють іноземною мовою. Виконання цього надважливого завдання можливе в умовах сьогодення, адже активно здійснюється розширення та посилення співробітництва України з європейськими країнами. Це у свою чергу ставить за мету покращення якості викладання іноземної мови у школі, вимагає введення більш ефективних методів та інноваційних підходів до змісту навчання іноземної мови.

Входження України у світовий освітній простір, модернізація системи освіти відкривають нові можливості, цілі та стратегії системи освіти загалом та шкільної освіти, у тому числі іншомовної, зокрема.

Впровадження нових Державних стандартів вимагає посилити роль іноземної мови як освітнього предмета, який дозволяє формувати та виховувати якості особистості, що забезпечують успішну соціалізацію та адаптацію в суспільстві. Під час навчання школярів іноземної мови необхідно створювати умови для їхньої соціалізації, розвивати особисті якості та формувати певний рівень соціальних умінь, що дозволило б їм розвинути та реалізувати свої здібності. Крім того, необхідно по можливості створювати умови для вивчення кількох іноземних мов (не тільки європейських), враховуючи багатомовність і полікультурність сучасного світу.

Вивчення іноземних мов у 2023/2024 навчальному році відбуватиметься за декількома Державними стандартами, типовими та модельними навчальними програмами, з переліком яких можна ознайомитись на сайті Міністерства освіти і науки України та ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Нагадаємо також про інформаційно-методичний кластер «НУШ: база середня освіта» (Мовно-літературна освітня галузь (іншомовна освіта)) на сайті КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», де розміщено нормативні документи, методичні матеріали щодо викладання іноземних мов у 5-6 класах Нової української школи (<https://sites.google.com/view/inozmov/>).

В останні роки у зв'язку з пандемією коронавірусу та воєнним станом в Україні заклади освіти були змушені перейти на онлайн-навчання. Нема сумніву в тому, що війна знищує нації, а освіта зміцнює їх. Як можуть вчителі допомогти своїм учням перебороти труднощі та агонію війни та створити безпечне навчальне середовище? Як війна впливає на всіх учасників освітнього процесу та як вона змінює їх, коли вони намагаються максимально нормалізувати процес навчання?

Спробуємо дати відповіді на ці запитання, враховуючи актуальні вимоги до навчання іншомовного спілкування.

Онлайн навчання як форма навчання з використанням технічних засобів для забезпечення рівного доступу до шкільної освіти та підтримки у навчанні для всіх учнів незалежно від місця їх перебування, дає вчителям нові можливості та вимагає нових підходів у розв'язанні проблем, що виникають. В цьому контексті більше уваги потрібно приділяти ефективній інтеграції технологій з навчанням, надзвичайно важливій ролі вчителя в цьому процесі та потребам учнів. В центрі уваги має бути питання інклюзії, яка може набувати різних форм.

Онлайн навчання в умовах війни, в тому числі й навчання іноземних мов, несе в собі цілий ряд викликів, які ми маємо подолати.

Насамперед – це виклики **соціальні**, пов'язані з обмеженнями у спілкуванні між вчителями та учнями, між учнями в учнівському колективі, відсутністю пристосованого робочого місця та підтримки з боку батьків. Як викладачі, так і учні, працюють в умовах підвищеної моральної напруги, пов'язаної з надзвичайними умовами війни, збільшенням навантаження та високою відповідальністю за захворювання фізичного та морального здоров'я всіх учасників навчального процесу.

Побороти ці труднощі допоможе організація онлайн навчання, в якому вчителі та учні перебувають в постійному контакті та вибудовують відчуття єдиної спільноти, де навчання проводиться в інтерактивній та захопливій формі, в якому співпраця та взаємна підтримка – запорука успіху. **Емоційний інтелект** виходить на перший план і його розвиток, набуття таких навичок як емпатія, вміння розв'язувати проблеми, долати труднощі, стійкість до стресів та самоконтроль, є одним з напрямків роботи вчителя іноземної мови.

Освітні виклики пов'язані насамперед з низьким рівнем комп'ютерних навичок вчителів та учнів, з відсутністю відповідного навчального контенту та надмірною кількістю інтернет-ресурсів, з низьким рівнем мотивації з боку і вчителів та учнів, що обумовлено високим рівнем стресу в умовах війни.

Знижений рівень внутрішньої мотивації – це один з найбільших викликів в умовах онлайн навчання. Потрібно створювати контент, який буде спонукати до взаємодії, допоможе з'ясувати та обговорити проблеми під час онлайн уроків, зміцнить взаємодію між учнями та вчителем та створить рівні для всіх умови навчання. Вчителі мають підтримувати постійний зв'язок з учнями, щоб уникнути почуття відстороненості та розгубленості. Рекомендуємо створювати онлайн-спільноти учнів та вчителів, які допоможуть відповісти на всі запитання.

Важливо розглядати процес навчання не як процес інформування, а як когнітивне та соціальне явище, плануючи яке потрібно моделювати не тільки зміст навчання, а й різноманітні моделі взаємодії, що допоможуть учням набути навичок 21 століття, необхідних для їх успішного майбутнього. Згідно з модельною навчальною програмою «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. кол. під кер. Зимомрі І.М.), «навички 21 століття

(або життєві компетентності) необхідні для ефективної соціальної діяльності та втілення власного потенціалу в освіті, кар'єрі та житті загалом. Незважаючи на те, що життєві компетентності інтегровано в кожний предмет, у процесі навчання і викладання іноземних мов вони набувають особливого значення»[5, с. 4].

У віртуальному класі вчитель виступає у ролі модератора та консультанта, тому навчання та оцінювання має надаватися в інший спосіб. Інновації у методах викладання мають бути спрямовані на заохочення учнів, концентрацію уваги та стимулювання їх активної участі в процесі навчання. *Гейміфікація* є одним з методів, що допомагає заохотити учнів до навчання та відновлює інтерес до здобуття знань.

Онлайн навчання – це гнучкий та ефективний процес, який дає можливість диференційованого підходу до різних вікових груп. Спілкування з учителем надзвичайно важливе для дітей початкової школи, водночас учні старшої школи готові до самостійної відповідальної роботи. Змішане навчання допоможе поєднати різні форми навчання та задовольнити потреби учнів в спілкуванні та спільній роботі, розвиваючи навички 21 століття, а саме: *креативність, оригінальність та ініціативність, лідерство та вміння жити в суспільстві, критичне мислення, уміння вчитися, спілкування, співпраця, соціальна відповідальність, розвиток емоційного інтелекту.*

Технологічні виклики в основному належать до нестабільної роботи інтернету та відсутності матеріального забезпечення учнів технічними засобами для участі у процесі онлайн навчання. Необхідно забезпечити відповідні платформи та ресурси для роботи та надати надійний доступ до інтернету всім учням незалежно від місця їх проживання. Важливо використовувати всі можливості, які надає інтернет та створювати нові освітні майданчики, що поєднують переваги онлайн та змішаного навчання.

Перехід на онлайн-навчання спричинив певні труднощі у процесі засвоєння навчального матеріалу учнями, які мають різний рівень предметної підготовки. Одним зі способів розв'язання цієї проблеми є організація диференційованого навчання. Пропонуємо **рекомендації** для вчителів іноземних мов щодо **організації диференційованого навчання школярів** з різними рівнями підготовки:

- Під час тренування на уроках іноземної мови навичок **аудіювання та читання** на базі одного і того ж тексту підручника можна пропонувати учням завдання, що вимагають від них різної глибини проникнення у зміст тексту: слабшим учням – завдання на розуміння основного змісту тексту, сильнішим – завдання на розуміння вибіркової інформації чи повне розуміння.

- Для розвитку навичок аудіювання та читання з повним або вибіркоким розумінням інформації у школярів зі слабкішим рівнем предметної підготовки, рекомендується перед прослуховуванням чи читанням тексту розібрати інструкцію до завдання, визначити його мету та обговорити стратегії, які необхідно буде застосувати при його виконанні.

- Також при роботі над аудіюванням зі слабкими учнями, можна використовувати скрипти аудіотекстів, залучаючи скрипти після прослуховування під час утруднень учнів, для знаходження ними правильних відповідей. З сильними учнями можна працювати на тому ж уроці з тим самим аудіотекстом без застосування скрипту.

- Під час розвитку **лексико-граматичних навичок та навичок читання** учням зі слабкішою предметною підготовкою можна пропонувати пазли з частин речень, які потрібно поєднати у повні речення. Разом з тим учні із сильнішою предметною

підготовкою можуть працювати з текстами, які містять ці складні речення, виконуючи завдання читання з вибіркоким чи повним розумінням. Як варіант: пазли з частин речень для слабкіших учнів можуть бути взяті з вже пройденого знайомого їм тексту, тоді як сильні учні отримають пазли з незнайомого тексту. У цьому випадку всі учні виконують те саме завдання, але на різному мовному матеріалі.

- Важливо також під час навчання іноземної мови школярів з різними рівнями предметної підготовки приділяти більше уваги індивідуалізації завдань та впроваджувати індивідуальні траєкторії навчання. При цьому важливо пам'ятати, що тренування у всіх видах мовленнєвої діяльності можна проводити у навчальний та позанавчальний час. Насамперед необхідно забезпечити учнів переліком Інтернет-ресурсів, на яких поряд з навчальними матеріалами з читання, аудіювання, говоріння та письма розміщено також записи художніх та документальних фільмів, телешоу, радіопередач, пісень тощо. На таких ресурсах школярі не тільки зможуть вибрати для читання та слухання тексти за цікавою для них тематикою, а й вибрати відповідний для них рівень складності тексту, оскільки навчальні матеріали на більшості подібних ресурсів заздалегідь розподілені за рівнями володіння мовою, що якнайкраще забезпечить диференціацію, дозволяючи слабшим учням вибрати матеріали рівня A2+, а сильнішим – матеріали рівнів B1 чи B2. Рекомендуємо використовувати наступні сайти: англійська мова – сайт Британської ради <https://www.britishcouncil.org.ua/english>, Кембриджського університету <http://surl.li/hbyvj>; німецька мова – сайт Гете-інституту <https://www.goethe.de/prj/dfd/d/tutorials/>, Deutsche Welle <https://www.dw.com/de/deutsch-lernen/s-2055>; французька мова – TV5monde <https://enseigner.tv5monde.com/>, RFI <https://francaisfacile.rfi.fr/fr/>.

Рекомендуємо учням та вчителям для подолання освітніх прогалин використовувати матеріали кластерів компенсаторної освіти на сайті КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» (<http://oipop.ed-sp.net/>).

У 2023/2024 навчальному році радимо звернути особливу увагу на реалізацію в освітньому процесі виховного потенціалу навчального предмета «Іноземна мова» з метою формування в учнів почуття патріотизму, громадянськості, поваги до історичного минулого. Навчальною програмою передбачено досягнення учнями наступних особистісних освітніх результатів: сформованість якостей полікультурної особистості, яка володіє системою гуманістичних ціннісних орієнтацій, та здатна здійснювати міжособистісне спілкування в контексті діалогу культур; знання національно-культурних цінностей своєї країни та країни виучуваної мови; вміння представляти свою країну в умовах іншомовної міжкультурної комунікації.

Під час вивчення кожної теми навчальної програми необхідно створювати умови для формування в учнів психологічної готовності до міжкультурної комунікації, усвідомлення ролі іноземної мови в пізнанні світу.

Матеріали підручників та навчальних посібників з іноземних мов створюють умови для підготовки учнів до міжкультурного спілкування, знайомлять із цінностями культури країн, мови яких вивчаються, у діалозі з рідною культурою. Але важливе значення має також використання додаткових матеріалів та ресурсів, в тому числі й автентичних.

Важливо звернути увагу на формування в учнів моральних ціннісних орієнтацій, патріотизму та громадянськості, поваги до минулого українського

народу. Історична пам'ять має великий виховний потенціал, здатність зберігати оцінки подій минулого, які перетворюються у свідомості учнів на ціннісні орієнтири, що визначають їх дії та вчинки. Вагомість історичної пам'яті у тому, що вона є основою патріотизму і громадянськості, культурної наступності поколінь, національно-громадянської ідентичності, самоідентифікації, що консолідує суспільство.

Отже, основні завдання предметних спільнот вчителів іноземних мов області на 2023/2024 навчальний рік такі:

- вдосконалення освітнього процесу з навчального предмета «Іноземна мова» в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог стратегічних документів Міністерства освіти і науки України;
- подальша співпраця щодо опанування учнями умінь 21 століття, освоєння вчителями способів організації навчання учнів з широким використанням сучасних засобів комунікації, онлайн взаємодії, дистанційного та змішаного навчання та освітніх Інтернет-ресурсів;
- впровадження індивідуальних траєкторій навчання для школярів з різними рівнями предметної підготовки;
- методичний супровід зростання професійної компетентності вчителів;

- системне використання професійної рефлексії, планування та реалізація індивідуальних планів професійного розвитку;
- вдосконалення здатності творчо переосмислювати набуті знання, адаптація їх до сучасних соціальних потреб та потреб регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs. URL: www.coe.int/lang-cecr
2. Common european framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. URL: www.coe.int/lang-cefr
3. Ferri F., Grifoni P., Guzzo T. Online Learning and Emergency Remote Teaching: Opportunities and Challenges in Emergency Situations. URL: <https://www.mdpi.com/2075-4698/10/4/86>
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
5. Зимомря І. М., Мойсюк В. А, Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В. [Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти](http://surl.li/bqjjpg). URL: <http://surl.li/bqjjpg>

В. В. Крижанівський,

завідувач лабораторії природничо-математичних дисциплін комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ПРАВИЛЬНИЙ ВИБІР УЧИТЕЛЕМ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА НАСКРІЗНИХ УМІНЬ

Стара українська школа з кожним роком стає «меншою та легшою» на один клас. Наступного навчального року вже й шестикласники перейдуть під крило нового Державного стандарту базової середньої освіти. Цього року у них з'являється новий предмет природничої освітньої галузі – географія. Як і усі інші предмети чи інтегровані курси, які вивчаються у адаптаційному циклі 5-6 класів, географія підхоплює хвилю реалізації концепції Нової української школи на практиці. Багато педагогів-географів чекають змін, передбачених виконанням нового Державного стандарту, однак ці очікування різняться. Одні чекають позитиву у вигляді, наприклад, вільного вибору методів, форм чи прийомів при викладанні, інші – можливості обрання модельної навчальної та написання власної навчальної програм, яка буде повноцінним доповненням власного підходу до викладання та реалізації на повну багаторічного

педагогічного досвіду. Однак є й ті, які з острахом очікують змін і ніяк не наважуються виробити власне розуміння потреби реформування освіти та внесення змін у свою освітню діяльність.

Але у будь-якому разі відмінності між роботою за старим та за новим стандартами повинні педагогами згладжуватись, хоча б заради уникнення різких перепадів між їхньою діяльністю при переході до роботи у класах за новим Державним стандартом. Найперше, що потрібно зробити учителю для роботи – обрати ту модельну навчальну програму, яка найбільше підходить для нього, до його системи та стилю викладання. На сьогодні існує лише дві такі програми у зв'язку із сучасними подіями, які відбуваються у нашій державі. В майбутньому таких програм буде більше, і педагоги з різними підходами до освітньої діяльності зможуть зробити оптимальний вибір з більшого переліку модельних навчальних